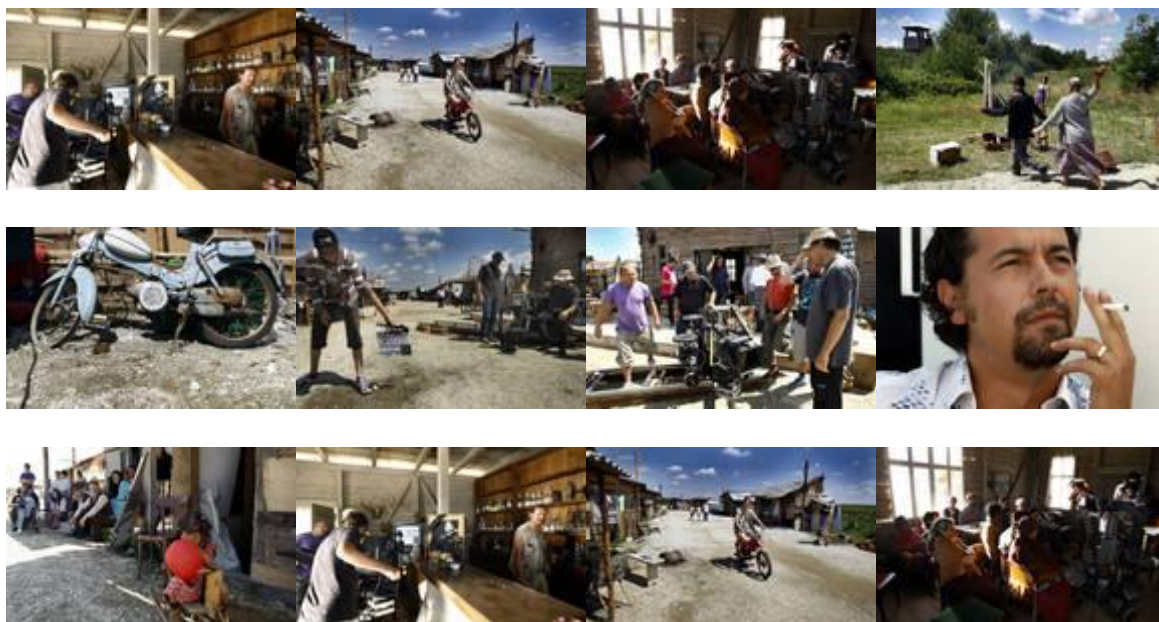

Šanghaj: filmska romska vas sredi prekmurskih ravnic

Za snemanje filma, ki bo o Romih govoril brez predsodkov, so pri Filovcih zgradili popolno romsko naselje.

Staš Ivanc, Panorama, torek, 02.08.2011

Nepogrešljiv rekvizit: stari Tomosov moped, foto: Aleš Černivec/Delo

Ob jezeru sredi polj koruze, nedaleč od gozdčka, daleč od velikih urbanih naselij, stoji Šanghaj. Sredi Šanghaja stoji velika zidana siva hiša, okoli nje pa polno barak, zbitih iz starih desk, valovite pločevine, zavrženih kosov pohištva in podobne stare šare. Pred bajticami ležijo kupi opek, starega železja, odpisani avtomobili in mopedi, med hiškami se suši perilo.

Tipična romska vas, bi rekli. Le da v tej vasi ni vaščanov. Pravzaprav se vaščani vsak dan vozijo vanjo v službo. In to ne vsakdanjo službo, ampak na snemanje novega slovenskega filma, ki bo govoril o Romih. In to drugače kakor dosedanji filmi, pravijo njegovi ustvarjalci.

Šanghaj je **filmska romska vas**, ki bo v Prekmurju stala le do konca snemanja drugega celovečerca **Marka Naberšnika**, ki je zaslovel s Petelinjim zajtrkom, drugim najbolj gledanim slovenskim filmom, posnetim po literarni predlogi prekmurskega pisca **Ferija Lainščka**. Tudi Šanghaj, kakor se bo imenoval novi film, temelji na Lainščkovi knjigi, le da bo tema tokrat nekoliko drugačna. Glavni junaki na velikem platnu bodo Romi, slovenščina pa bo le eden izmed številnih jezikov, ki jih bodo govorili v filmu, zato ga bodo že v izhodišču predvajali s podnapisi.

Tišina, snemamo!

Že na poti v vas se iz vokitokija sliši strogi glas, domnevam da asistenta režije: »Reci jim, naj parkirajo za drevesi, da ne bodo v kadru!« In novinarčki smo po vročem prekmurskem soncu pohlevno odcapljali do svojih jeklenih konjičkov in jih umaknili. V Šanghaju so ravno snemali prizor, ko prebivalci v vaški gostilni spremljajo dogodke ob smrti maršala Tita. Okoli je vrvelo tehnikov, scenskih mojstrov, lučkarjev, ki so se trudili, da bi skozi okna v oštarijo padala res tista prava filmska svetloba. Pred sosednjo bajto so potrpežljivo čakali statisti, da pridejo na vrsto, nekateri so pri režiserjevem šotorčku opazovali, kako je vse skupaj videti na zaslonu.

Šanghaj je res dodelan do zadnje podrobnosti: od umazanih oken in starega otroškega vozička na dvorišču do klasične »delavske« pivske steklenice pred gostilno. Pred Belmondovo hišo je stal prečudovit star oplov kupe, zadaj pa še krasen mercedes nekje iz sedemdesetih let. Tudi filmski poštar se naokoli prevaža na starem Tomosovem mopedu.

Kakor pravi Feri Lainšček, je po Petelinjem zajtrku Marko Naberšnik postal tisti režiser, ki mu najbolj zaupa, saj sta sijajno sodelovala. Poleg tega da ima veliko znanja o filmu, ima tudi intuicijo, ki je pri umetniškem ustvarjanju zelo pomembna, poudarja prekmurski pisatelj. »Saj se niti ne spomnim več, kako je bilo, ampak ko je prebral moj roman Nedotakljivi, se je preprosto odločil, da bi se lotil snemanja. Scenarij je njegovo delo. Marko je pri izdelavi scenarija in snemalne knjige zelo zelo natančen, kar se prenaša na celotno ekipo.«

»Dober film je zame velik čudež. To je zelo redek pojav, saj se mora toliko stvari uglasiti, da je kar neverjetno. A ko se posreči, je to res nekaj vredno,« pravi Lainšček, ki redno prihaja na snemanje. »Imam princip, da je roman zaključeno literarno delo. Film je čisto druga zgodba, zato poskušam biti zelo nevsiljiv do režiserja in drugih članov ekipe. Seveda se kdaj posvetujemo, a nočem, da je to moja vizija, ampak vizija režiserja. Zadovoljen pa sem, da je ekipa res sijajno izbrana. Uživam, ker se mi zdi, da delamo film, ki ga ta svet potrebuje, ki ga ta svet mora videti, tudi če ga noče videti. Živimo v času, ki izgublja svojo praosnovo, ta film

pa govori prav o tem: o družinski povezanosti, ki v sodobnem času izgublja pomen, o bivanju neke skupnosti v odnosu do večine, kar je spet aktualna tema tega časa. Čeprav sva se z Markom zelo načrtno odločila, da to ne bo film na prvo žogo, mislim, da bo s samo temo, s snovjo, z načinom, kako je narejen, spregovoril zelo angažirano,« sklene Feri Lainšček.

Lokacijo sta izbrala režiser Marko Naberšnik in scenograf **Miha Ferkov**, iskala pa sta kraj, blizu katerega bo voda, razlaga **Boštjan Iko**, asistent produkcije, ki skrbi za organizacijo. Želela sta si najti že obstoječo romsko vas, a nista našla takšne, ki bi ustrezala njunim kriterijem, zato jo je bilo treba zgraditi. Tako sta se vozila sem in tja po Prekmurju in iskala kraj na ravnini poleg jezera z lepim nebom, brez objektov v okolici, ki bi znali motiti razgled, saj se filmska zgodba dogaja skozi več desetletij. Pri Filovcih ob Bogojini pri Moravskih Toplicah sta vendarle našla idealno lokacijo in gradnja se je lahko začela.

Pomoč gradbenikov

Pomagalo jim je gradbeno podjetje SGP Pomgrad: najprej so pripeljali filc, kakršnega se uporablja pri gradnji avtocest, navozili vse kamne, jih zvaljali in utrdili in začeli graditi **Belmondovo hišo**, največjo v naselju. Preostale hiše so postavili naši mojstri, pravi Boštjan. Gradnja naselja je trajala približno tri mesece: delalo se je vsak dan, le včasih so ustavili dela, da so povedali, kje bo kaj stalo, kako bo potovala kamera, tako da je čisto vse do konca premišljeno.

Režiser in scenograf sta se pred tem temeljito pripravila na postavitve svojega naselja: v Skopje sta šla pogledat veliko romsko naselje Šutka, komunicirala sta s prekmurskimi Romi, ki so si prišli ogledat naselje. Na koncu je nastala kombinacija režiserjeve in scenografove vizije ter realnosti. Naselje bodo po snemanju podrli in lokacijo postavili v prvotno stanje, saj je kmetijsko zemljišče, ki se bo obdelovalo še naprej, razloži Boštjan Iko iz **producentske hiše Arsmidia**.

Pisana igralska zasedba

Za glavno vlogo romskega kralja Belmonda so izbrali makedonskega igralca **Visarja Vishka**, za njegovo ljubezen prelepo nemško igralko turškega rodu **Asli Bayram**, nastopila pa bosta tudi bosanska igralka **Senad Bašić** in **Emir Hadžihafizbegović**, ki se je pred časom preizkusil kot minister za kulturo. Med slovenskim delom številne ekipe so še **Vlado Novak**, **Ivo Ban** in **Bojan Emeršič**, da ne govorimo o več deset romskih statistov in znani **skupini Langa**, katere člani se bodo preizkusili v igralskih vodah.

Visar Vishka je na snemanju vsak dan od začetka julija pa do konca avgusta, ko naj bi padla zadnja klapa. Pozneje bo spet prišel v Slovenijo posnet še govor v offu, saj bo tudi pripovedovalec zgodbe. Zgodba se mu zdi odlična, pravzaprav bi igral katero koli vlogo v tej epopeji o Jugoslaviji.

»Takšno univerzalno družinsko zgodbo se lahko postavi kamor koli na svetu: namesto Romov bi lahko nastopali Američani, Italijani, kdor koli.« Pri tem filmu mu je všeč prav ta pristop: »Zgodbe o Romih so ponavadi precej stereotipne. Ko vprašaš Rome, kaj menijo o filmih o

Romih, skoraj nikoli niso zadovoljni z načinom, kako so prikazani. Ta film pa je popolnoma drugačen: prepričan sem, da bodo na ta film ponosni tudi Romi sami, ker je zgodba tako univerzalna.«

Posebnih igralskih priprav ni imel: »Ko sem prebral scenarij, sem se takoj zagledal. Priprave so bile bolj jezikovne, saj v filmu govorim šest jezikov, od katerih resnično znam samo enega. Italijansko razumem, slovensko tudi nekaj, ampak prekmurska slovenščina in prekmurska romščina pa sta res težki. Potrebneja je bilo res veliko dela, a lektorji mi pravijo, da sem ujel duha jezika, saj ni dovolj, da bi se vrstic naučil na pamet. Dokler ne razumem tega, kar govorim, ne gre.«

Film bo **razbijal predsodke in stereotype** o Romih, je prepričan. »Med dopustom v Fažani sem srečal nekaj Romov in jih ogovoril v romščini, pa so me vprašali, kako da znam romsko, ali sem morda Rom. Razložil sem jim, da snemamo film o Romih – nosovi so se jim kar povесili, češ da so vsi filmi o Romih stereotipni, Romi pa karikirani. Zatr dil sem jim, da bodo na ta film lahko ponosni, saj ne igramo karikatur, ampak ljudi. Vsakdo se bo lahko našel v filmu.«

Visarjeva pot do filma je bila precej zanimiva. Njegova sarajevska agentka mu je povedala, da bo v Sarajevu avdicija za Šanghaj. »Šel sem kupit letalsko karto in ugotovil, da ni več leta Skopje–Sarajevo. Pozanimal sem se za avtobus, pa so mi povedali, da vozi šestnajst ur. Ah, vzel bom rent-a-car, sem rekel, saj je Bosna blizu, ko izvem, da je vožnje štirinajst ur... Agentki sem rekel, naj mi raje poišče avdicijo v Ameriki, saj bom prej prišel tja,« se zareži Visar. A nadaljuje resneje: »Prosil sem jo, naj mi uredi avdicijo v Ljubljani, saj sem režiral dokumentarec in sem šel na Dunaj, pa bi se lahko med vračanjem spotoma ustavil v Ljubljani. Čez nekaj mesecev so mi sporočili, da sem pravi.«

Izkušeni statisti

Ker gre za romski film, bi bilo skrajno nenavadno, če v njem ne bi igrali Romi. Na snemanje jih tako vsak dan pride od 40 do 80, med katerimi jih ima kar nekaj igralske izkušnje. **Jože**, eden od romskih statistov, je že star filmski maček: »Izbrali so nas na avdiciji. Skoraj vsi smo že kdaj nastopali v filmu.«

Drugi, **starejši Jože** doda, da je že leta 1973 sodeloval pri snemanju partizanskega filma Užička republika. Prvi Jože mi je iskreno odgovoril na vprašanje, kako jim je kaj všeč film, ki ga snemajo: »Doslej mi je kar všeč, kaj bo danes, pa ne vem. Zgodba pa je dobra.« »Super je,« vskoči drugi Jože. »Malo kulture tudi rabiš, ne samo bedarij,« pristavi starejša statistka, ki sicer prvič nastopa v filmu. »Kakšna stvar sicer ni takšna, kot bi morala biti, takšna čisto prava prekmurska ciganska, ampak drugače je v redu,« pojasni prvi Jože. »Še boljše bi bilo, če bi nastopali samo prekmurski Romi,« razloži Svetlana; v filmu namreč igrajo tudi Romi iz drugih držav nekdanje Jugoslavije. Posebnih vaj ne potrebujejo, se pohvalijo. »Z nami ni problema: povadimo samo enkrat in že lahko gremo snemat kot pravi profesionalci,« sklene mlajši Jože.